

*A kataszter és a kiigazításának terve
az 1901–1906. évi országgyűlési ciklusban*

keztek.² Ezen kívül növelte még a kiadásokat a kataszteri nyilvántartás egységesítésére szolgáló formanyomtatványok előállítási költsége, a személyzeti állományon belül a tervezettnél több tisztviselő magasabb fizetési osztályban való foglalkoztatása, valamint a kataszteri munkálatok felülvizsgálatára, illetve a kataszteri és ingatlan telekkönyvek összefésülését célzó betétszerkesztés felgyorsítására felvett új alkalmazottak illetménye.³

Év	A folyó évre közigazgatásilag előírt összeg	Tényleges bevétel	Állandó kataszter			Földadó-nyilvántartási felügyelőségek, helyszínelési felügyelőségek és a kolozsvári kataszteri igazgatóság	
			Terv	Kiutalt	Kiadás	Utalványozott	Tényleges kiadás
1901	69 102 009	68 549 219	1 343 828	1 437 440	1 397 581	1 046 907	1 062 199
1902	68 971 415	67 830 418	1 050 734	1 104 324	1 096 845	1 104 324	1 096 845
1903	70 395 014	81 764 962	1 581 882	1 585 911	1 616 048	1 080 887	1 081 105
1904	66 422 524	74 212 841	1 636 418	1 659 033	1 630 111	1 087 722	1 082 071
1905	68 509 315	69 888 989	-	1 817 499	1 845 558	1 113 670	1 113 630
1906	69 835 179	83 061 969	1 805 006	1 971 304	1 880 169	1 114 097	1 108 923

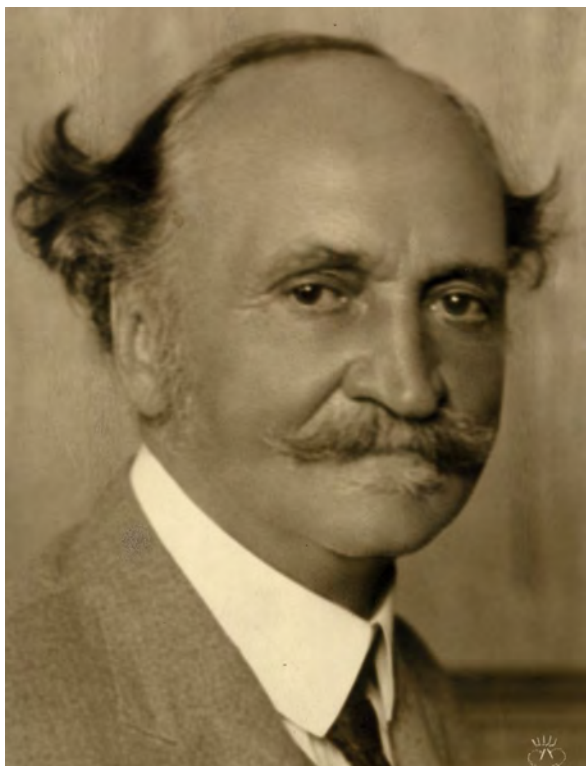
- 1 A korábbi országgyűlési ciklusok idején a kataszteri kérdéseket illető eseményeket l. a *Catastrum*ban megjelent eddigi cikkeimben: A kataszteri felmérés az országgyűlés előtt (1865–1868). 2. (2015) 1:19–24.; A kataszteri felmérés az országgyűlés előtt: az első törvényjavaslatok (1869–1872). 2. (2015) 2:9–21.; A kataszteri felmérés az országgyűlés előtt. Élénkítő tárgyalások, erősödő földbirtokos lobbí. 2. (2015) 3:46–59.; A kataszter a logikát a feje tetejére állította. Az 1878–1881. évi országgyűlés tanulságai. 3. (2016) 1:13–25.; A kataszteri ankét. 3. (2016) 2:21–28.; Az „új” földadó kivetése előtt: az 1881–1884. évi országgyűlés. 3. (2016) 3:3–16.; A kataszteri munkálatok ügye az 1884–1887. évi országgyűlési ciklusban. 4. (2017) 1:15–24.; A kataszteri munkálatok ügye az 1887–1892. évi országgyűlési ciklusban. 5. (2018) 2:18–27.; Harc a földadó leszállításáért. A kataszter ügye az 1896–1901. évi országgyűlési ciklusban. 6 (2019) 2:30–39. A korabeli szövegrészeket a mai helyesírásnak megfelelően, a nyelvi sajátosságokat megtartva adom közre.
- 2 Az 1901. évi október hó 24-ére hirdetett országgyűlés képviselőházának irományai. (=KI) I–XXXVI. Bp., 1901–1906. V:127., VII:112–113. Az állami tisztviselők, altisztek és szolgák fizetésének rendezéséről bővebben: REISZ T. CSABA: A felmérési tisztviselők kérvénye magasabb rangosztályba sorolásukról (1892). *Catastrum*, 2. (2016) 35–46.
- 3 Minderről bővebben: *Kimutatás a törvényhozás által 1900-ra engedélyezett évi hitellel szemben az 1900. év pótnegyede végén mutatkozó eltérésekről. Indokolás, a pénzügyministernek az állami számvevőszékhez 1901. évi június hó 17-én 39.545. szám alatt intézett átirata szerint.* KI, I:344–345., 363. II:260, 278. 15. országos ülés. (1901. november 23.) Az 1901. évi október hó 24-ére hirdetett országgyűlés képviselőházának naplója. (=KN) I–XXXVII. Bp., 1901–1906. I:174.
- 4 A kataszterre vonatkozó éves költségvetéssel és a földadóból származó bevételekkel kapcsolatos adatokat az Állami zárszámadás 1901–1906. évi köteteiből vettem, amelyek elérhetőek a Hungaricana Közgűjteményi Portálon (www.hungaricana.hu).

A kataszteri tiszta jövedelem mint nyugdíj-, illetmény- és adóalap

Molnár Nepomuk János (Sopron megye, Eszterháza) a kántortanítók nyugdíja kapcsán kérte, hogy a nyugdíj kiszámításánál a kántori fizetést is számítsák be, egyúttal sérelmezte, hogy a nyugdíjba is beleszámító földjövédelmet a kataszteri tiszta jövedelem szerint veszik fel. A lelkészek kongruájának összeírására hivatkozva kérte, hogy a földjövédlem megállapításánál a tényleges, és ne a kataszteri jövedelmet vegyék alapul, mert utóbbi alig tízed- vagy huszadrészét teszi ki a valós összegnek.⁵ Wlassics Gyula vallás- és közoktatásügyi miniszter a felvetés jogosságát elismerte és biztosította a képviselőházat, hogy a tanítói földjövédlem meghatározásáról méltányosan fog gondoskodni.⁶

1902. április közepén – amikor felmerült, hogy a tanítói földek tiszta kataszteri jövedelme kétszeres értékben számítson a nyugdíjigénybe – újra fellángolt a vita. Bauer Antal (Veszprém megye, Ugod) és Bakó József (Veszprém megye, Enying) egyaránt túl alacsonynak érezték a felszorozott kataszteri tiszta jövedelmet, utóbbi pedig megismételte Molnár Nepomuk János indítványát, hogy a nyugdíj megállapításánál a tényleges jövedelmet vegyék alapul.⁸

A kataszteri tiszta jövedelemmel alábecsült földhozam kérdése a községi és körjegyzők, valamint a segédjegyzők illetményeinek szabályozásánál is előkerült, erről törvény is született (1904:XI. tc.). Ennek indoklása kitért arra, hogy „a földhaszonélvezeteket csak a kataszteri tiszta hozadék alapján vehettük számításba. Ez pedig jelentékenyen kisebb, mint a föld tényleges jövedelme. Eszerint azon jegyzők összes javadalmazása, akik javadalmukat részben ingatlan haszonélvezetében nyerik, nagyobb értéket

■ Wlassics Gyula (1852–1937) vallás- és közoktatásügyi miniszter (1895–1903), jogász, a Magyar Tudományos Akadémia tagja. (Jelzet: Magyar Nemzeti Múzeum Történeti Fényképtár /= MNM TF/ 61/1258')

képvisel, mint amennyinek a mellékelt kimutatásokon fel van tüntetve. [...] Ezért] a jegyzők által haszonélvezett ingatlanok valóságos átlagos jövedelme – a törvényjavaslat törvényerőre emelkedtével a végrehajtás során – ki fog számíttatni, a fizetés-kiegészítésnél nem a kataszteri tiszta hozadék, hanem a valóságos átlagos jövedelem fog tekintetbe vétetni, ennél fogva a fizetés-kiegészítéshez szükséges összeg kisebb lesz [...], a valóságos jövedelem a kataszteri tiszta hozadéknak átlag véve mintegy háromszoros összegét teszi”.⁹ A képviselőház közigazgatási bizottsága egészen nyíltan kimondta, hogy a jegyzői illetménykiegészítés kataszteri tiszta jövedelem alapján történő kiszámolása „nem nyújt biztos

5 Kongrua: a pap minimális évi járandósága. A kongrua összegét a II. világháború befejezéséig az állam állapította meg egy bizottságon keresztül, amelyben az egyház képviselői is benne voltak.

6 25. országos ülés (1901. december 7.) KN, I:366., 371.

A felszólaló képviselők életrajzi adataira l. Országgyűlési almanach 1901–1906. Rövid életrajzi adatok a főrendiház és képviselőház tagjairól. Szerk.: STURM ALBERT. Bp., 1901. Online is elérhető a Hungaricana Közyűjteményi Portálon (www.hungaricana.hu).

7 Ezúton is köszönjük dr. Lengyel Beatrix és Gaskó Judit szíves segítségét a Magyar Nemzeti Múzeum Történeti Fényképtárban őrzött képviselőportrék felkutatásában.

8 90. országos ülés (1902. április 14.) KN, V:312., 92. országos ülés (1902. április 17.) KN, V:389.

9 A törvény teljes szövege és indoklása online is elolvasható: Ezer év törvényei. <https://net.jogtar.hu> és KI, XXXI:140–158.

■ Lukács László (1850–1932) pénzügyminiszter (1895–1905, 1910–1912), miniszterelnök (1912–1913) (Jelzet: MNM TF, 62/3345)

támpontot, a közérdek pedig megköveteli, hogy akár az államkincstár, akár a község jogosulatlan megterhelhetetésnek ne legyen kitéve.”¹⁰

Ezzel párhuzamosan is tartotta magát az álláspont, hogy a földbirtok terhei túl magasak, de a képviselők már itt sem elsősorban a földadót tekintették a legnagyobb problémának. Ez jól tükröződik Baross Károly (Fehér megye, Bodajk) felszólalásában, aki szerint – bár a kataszteri tiszta jövedelem valóban alacsony – a magyar földet a kataszteri jövedelemnél sokkal nagyobb teher nyomja: adósságok, közterhek, községi adók.¹¹ Lukács László pénzügyminiszter válaszában kijelentette: a földbirtokot sújtó terheknek csak elenyészően kevés része az állami adó, a többi olyan adósság, amelyen egy pénzügyminiszter nem segíthet.¹²

Bakó József szerint az osztályba sorozás igazságtalansága eredményezte a földadó méltánytalan elosztását, egyúttal felhívta a figyelmet az ezzel kapcsolatos kérvények elbírálása körüli szabálytalanságokra is. „Én ismerek olyan községeket, amelyeknek földjei kevésbé jó termők, mindössze csak két-három magot adnak minden aratás alkalmával, és azok a földek a kataszteri becselőbiztos által mégis az első osztályba soroztattak és az a szegény nép csak úgy roskadoz a földadó terhe alatt. Közvetlenül azon községek szomszédságában pedig uradalmi földek vannak, amelyek ötszörte olyan jó termők, amelyek tíz-tizenkét magot adnak minden aratás alkalmával, azok mégis a harmadik osztályba vannak sorozva, és földadó-

■ Buzáth Ferenc (1857–1919) gyógyszerész, a Katolikus Néppárt országgyűlési képviselője (Jelzet: MNM TF, 2476/1957)

¹⁰ KI, XXXII:128.

¹¹ 44. országos ülés (1902. február 3.) KN, II:224.

¹² 106. országos ülés (1902. május 2.) KN, VI:259.

juk holdankint sokkal kevesebb, mint a szegény polgárság adója. Ha valamely község e sérelmes ügyben alázatos kérvényével zörget a magas minisztérium ajtaján, az a kérvény visszavetetik vagy pedig egyszerűen agyonhallgattatik. Kerületemben van egy község, amely e sérelmes dologban már évekkel ezelőtt beadta kérvényét és arra mindeztidáig egyetlenegy betűnyi választ sem kapott.”¹³

Buzáth Ferenc (Vas megye, Rum) azt nehezményezte, hogy az állami haszon biztosítása érdekében nem teremtettek fair helyzetet azzal, hogy ha egy árverésen a kataszteri tiszta jövedelem alatt kelt el egy ingatlan, akkor az illeték kiszabásánál a kataszteri tiszta jövedelmet vették alapul, míg ha felette, akkor a vételárat.¹⁴

Az erdélyi tagosítás

Az 1892:XXIV. tc. és az 1893. évi 356. számú igazságügyminiszteri rendelet alapján végzett erdélyi tagosítást a felszólaló képviselők több szempontból is kritizálták.¹⁵ Sebess Dénes (Marosvásárhely, I. kerület) kifogásolta, hogy a hatályos törvény és rendelet alapján a tagosításnál a kisbirtokossággal szemben előnyt élvez a nagybirtokosság. Ugyancsak hibának tekintette, hogy az államkincstár a tagosítási munkálatokból bizonyos munkarészt a kataszter miatt átvesz, ezáltal olyan ellenőrző szerepet gyakorol a folyamatban, amivel 5-10 évig is elhúzza az eljárást. Kiemelte továbbá, hogy a munkálatok költségeit főleg a kisbirtokosság viseli, mert a kincstár ugyan a mérnöki díjak 20%-át fizeti, ez azonban az összes kiadásnak alig 10%-át teszi ki. Ezenkívül a mérnökökkel is elégedetlen volt: „Ott van azután, t. képviselőház, a mérnökök kérdése és azok megbízhatatlansága, akiket én ezelőtt pár évvel négyszemközti uraknak neveztem; így hívják a Székelyföldön, mert annyi-

■ Sebess Dénes (1869–1945), a Függetlenségi és 48-as párt képviselője, író, igazságügy-minisztériumi államtitkár (Jelzet: MNM TF, 3352/1958)

ra megbízhatatlanok, hogy csak négyszemközt lehet velük magyarul beszélni. Ezekből a leghalatlانabb állapotok és visszaélések fejlődnek ki. Megtörtént, t. képviselőház, hogy egy 10 esztendőn át nagy fáradtsággal és költséggel keresztülvitt tagosítás után valaki ugyanazon a helyen, ahol volt neki öt hold birtoka, kapott egy holdat. Ezt jelentette reá nézve a tagosítás. Maga

13 46. országos ülés (1902. február 5.) KN, II:264.

14 106. országos ülés (1902. május 2.) KN, VI:252.

15 A törvény szövege online is olvasható: Ezer év törvényei. <https://net.jogtar.hu> Az erdélyi tagosításra bővebben l.: BALATON PETRA: A Kolozsvári Kataszteri Igazgatóság. *Catastrum*, 3. (2016) 2:32. Uő: A székelyföldi birtokrendezések. *Catastrum*, 3. (2016) 1:8–9. A kataszteri részletes felmérés előrehaladását térképekkel is szemlélteti: TÖRÖK ENIKŐ: A kataszteri részletes felmérés előrehaladása Magyarországon 1856 és 1916 között. *Catastrum*, 2. (2015) 1:11–18.; SCHMIDT ANIKÓ: Antalffy Andor adományozásai. *Catastrum*, 4. (2017) 4: 21–35.

16 35. országos ülés (1902. január 21.) KN, II:66., 291. országos ülés (1903. június 13.) KN, XVI:401.

az átalakítás évekig húzódik, részben a kataszteri igazgatóság hibájából, részben a fennálló munkaerők elégtelensége folytán.¹⁶ Issekutz Győző (Erzsébetváros) szintén a tagosításnak és a kataszteri munkálatoknak az 1892:XXIV. törvénycikkelyben meghatározott módon való összekapcsolását kárhóztatta, mivel szerinte az állam a kataszteri munkálatokkal a tagosítást nemcsak hosszadalmassá tette, hanem 50–80%-kal meg is drágította azt.¹⁷

A kataszteri és az ingatlan-nyilvántartási telexkönyvek összhangba hozása

A két nyilvántartás évek óta kiemelt fontosságúként emlegetett összefésülését az 1901–1906.

évi országgyűlési ciklusban először Ballagi Géza (Zemplén megye, Olaszliszka) sürgette meg, aki hangsúlyozta: nagy szükség van az ország északkeleti régiójában a kataszteri felmérés siettetésére, hiszen ettől függ a betétszerkesztés, amelynek alapján (föld)hitelhez lehet jutni, ezáltal pedig akár a kivándorlás is csökkenhet. „Saját választókerületemből hozhatok fel erre egy igen érdekes példát. Ott van Sárospatak, amely 30 000 holdas határral bír, tehát egyike az északkeleti vármegyék legnagyobb gazdálkodó községeinek, amely egyenesen rá van utalva a betétszerkesztésre, a telexkönyvre, s ott a kataszteri munkálatokat csak most fejezték be és a betétszerkesztéshez csak most fogtak hozzá. Nagyon természetes, hogy

■ Sárospatak kataszteri térképének részlete, 1896 (Lechner Tudásközpont Területi, Építészeti és Informatikai Nonprofit Kft. archívuma)

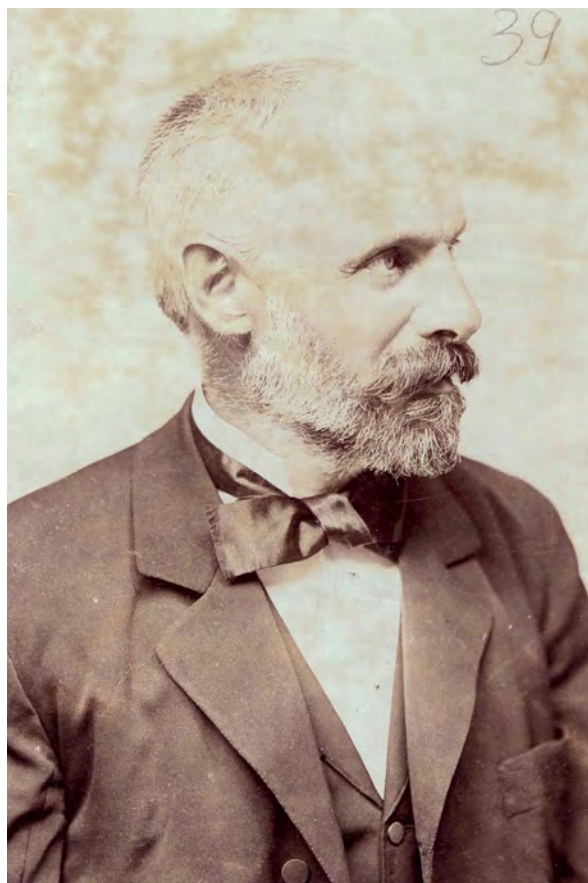

■ Ballagi Géza (1851–1907) történész, jogtudós, a Magyar Tudományos Akadémia tagja, a Szabadelvű Párt képviselője (Jelzet: MNM TF, 1271/1957. Egey István felvétele)

ennek következménye az, hogy bizony Sárospatakon is nagy a kivándorlók száma, de hiszem, hogy ezzel is csökkenteni fogjuk ezen számot, bár nem mondom, hogy csakis kizárólag ezzel.”¹⁸ Ezt a véleményt vitatta Bizony Ákos (Miskolc, északi kerület), aki szerint a kataszteri felmérést nem követi feltétlenül a betétszerkesztés, ellenben mindenhol a földadó felemelésével jár, az adóemelés pedig éppen hogy ösztönzi a kivándorlást. „P[éldának] o[káért] ott van Borsod vármegye, hol a kataszteri felmérés már igen régen be van fejezve, de még betétszerkesztést nem láttam. De egy bizonyos: hogy a kataszteri felmérés mindenütt a földadó felemelésével jár karöltve. Már pedig, hogy va-

laki azért vándoroljon ki, hogy adóját kevesli, alig hiszem.”¹⁹

Nessi Pál (Somogy megye, Tab) ugyancsak a hitelfelvétel miatt sürgette a kataszteri felmérések gyorsabbá tételét: „pl. Komárom vármegyében oly visszás állapotok uralkodnak, hogy a telekkönyvből nem tűnik ki a telekkönyvezett birtok térmértéke, ami azután a hitelkereső közönségnek óriási megterhelésével jár. Mert nem lévén kitüntetve a telekkönyvben a birtok térmértéke, a kataszterrel pedig nem egyezvén meg a telekkönyvbe beírt számok, óriási térkép-költségekkel vannak azok a hitelkereső szegény polgárok megterhelve, amely állapoton mentül hamarabb kellene segíteni.”²⁰ Erre válaszul Lukács László azt felelte, hogy a rendelkezésre álló emberi és anyagi erőforrásokhoz képest az

■ Plósz Sándor (1846–1925) jogász, egyetemi tanár, a Magyar Tudományos Akadémia tagja, igazságügyminiszter (1899–1905) (Jelzet: MNM TF, 115/1958)

18 41. országos ülés (1902. január 30.) KN, II:161.

19 45. országos ülés (1902. február 4.) KN, II:249.

20 408. országos ülés (1904. március 23.) KN, XXIII:299.

21 408. országos ülés (1904. március 23.) KN, XXIII:302.

illetékesek minden tőlük telhetőt megtesznek a feladat elvégzésére.²¹ Később Nessi Pál Somogy megyével kapcsolatban is megemlítette, hogy a telekkönyvekből hiányzik a térmérték, és konkrét példával szemléltette az ebből adódó problémákat: *„Ha [...] a szegény polgár egy 1000 forintos kölcsönt akar felvenni, nem tudja a kataszteri birtokívet kimutatni, mert a telekkönyvi helyrajzi számok és a kataszteri helyrajzi számok nem kvadrálnak, Pozsonyba kell fordulnia a térképhivatalhoz, térképet kell beszereznie, helyszínelnie, azonosítania, úgy, hogy kölcsöne máris 70-80 forintos kiadással jár. Ezek az állapotok nem tarthatók fenn, és azért kérném a t. miniszter urat, terjessze ki figyelmét Somogy megyére.”*²² Válaszként Plósz Sándor igazságügyminiszter hasonló szellemben nyilatkozott, mint korábban Lukács László, nevezetesen: ő a maga részéről minden tőle telhetőt megtesz, de lehetetlent ne kívánjanak tőle. Hangsúlyozta továbbá, hogy ami a telekkönyvek kiigazítását illeti, ezt a munkát már mintegy 17-18 000 községben befejezték.²³

Folyószabályozó társulatok

A folyószabályozó társulatok kapcsán Batthyány Tivadar gróf (Zurány) azt nehezményezte, hogy a társulatok olyan területeket is bevontak ártérnek és fizettetnek velük indokolatlanul jelentős többletköltséget, ahol soha nem öntött ki víz. Példának Mosonbánfalvát hozta fel, amit annak ellenére bevontak a Rábaszabályozó Társulat érdekeltségébe és fizettettek vele különböző szabályozási járulékokat, hogy *„azon a vidéken, t. ház, régebben csak a legeslegjobb tanulók ismerték a Rábát és csak azok tudták, hogy Rába és Répce van a világon, annyira messze van onnan.”*²⁴

Papp Elek (Hajdú megye, Nádudvar) a társulatoknál fizetett hozzájárulási aránnyal kapcsolatban jegyezte meg, hogy bár a befizetést a kataszteri jövedelemmel kombinálva állapítják

■ Batthyány Tivadar (1859–1931), a Szabadelvű Párt képviselője, később a Károlyi-kormány belügyminisztere, 1911. május 30. (Jelzet: MNM TF, 1585/1963)

meg, a magasabban fekvő földek rendre magasabb kataszteri tiszta jövedelemre lettek megállapítva, mint a felmérés idején még vízzel borított, de azóta már sokkal bővebben termő árvízi területek, így a hozzájárulás aránytalan, legjobb esetben is ugyanannyit fizettetnek az árvíztől korántsem egyenlő módon fenyegetett birtokosokkal.²⁵

Major Ferenc (Vas megye, Szombathely) szerint a Rába-szabályozással kapcsolatban az egyik legnagyobb hiba, hogy szárazság idején zajlott a kataszteri felmérés a vidéken, így mindenhol az átlagosnál magasabb terményho-

22 481. országos ülés (1904. augusztus 4.) KN, XXVIII:212.

23 481. országos ülés (1904. augusztus 4.) KN, XXVIII:220.

24 75. országos ülés (1902. március 18.) KN, IV:343.

25 76. országos ülés (1902. március 19.) KN, IV:358–359.

■ Tallián Béla (1851–1921), Somogy, Békés és Csongrád vármegyék főispánja, képviselőházi alelnök, földművelésügyi miniszter (1903–1905) (Jelzet: MNM TF, 1031/1933)

zam volt. „Épp azért már e tekintetben is hibás kataszteri felmérés miatt is szükséges, hogy a kormányzat belenyúljon egyszer már a Rábaszabályozás kérdésébe, amely, amint mondám, a ház előtt fel lett hozva, de azért mindig egy stádiumban marad a dolog.”²⁶

Szederkényi Nándor 1904. március 2-án intézett interpellációt Tallián Béla földművelésügyi miniszterhez a bátmonostori földek ártérbe vonásának és túlzott megterhelésének kivizsgálására. Az interpelláció szerint a területek nagy részének kataszteri osztályzata az árvízmentessége okán magas, így az ártérbe vonás indokolatlan, de legalábbis az ármentesítési tehernek kisebbnek kellene lennie. A föld-

művelésügyi miniszter azt válaszolta, hogy a bátmonostori földek esetében a magas költségeket a töltések kiépítése okozta, ugyanakkor ezek a költségek – más társulatokkal összehasonlítva – nem is tekinthetők magasnak.²⁷

A kataszter kiigazítása vagy adóreform?

Az 1901–1906. évi országgyűlési ciklusban a legnagyobb érdeklődést kiváltó ügy a kormány által tervezett kataszteri kiigazítás volt.

Lukács László pénzügyminiszter 1902. október 22-én jelentette be a képviselőházban, hogy a témában a szükséges előkészítő munkák befejezését követően törvényjavaslatot fog előterjeszteni. Ennek során tervezte a becslőjárások és osztályozási kerületek szükség szerinti újrarajzolását, a munkálatok során történt aránytalanságok kiigazítását, a felmérés óta megváltozott művelési ágak rögzítését és az érintett földterületek ennek megfelelő osztályba való sorozását. Jelezte, hogy a törvényjavaslat jelentős előmunkálatokat és adatgyűjtést igényel, amelyet már 1901 elején megkezdtek. Lukács ezzel kapcsolatban kijelentette, hogy „felosztottam az egész országot kerületekre, minden kerület több vármegyét foglal magában és minden ilyen kerületbe egy megbízható állami tisztviselő lett kirendelve azzal az utasítással, hogy a helyszínén a legalaposabban és legrészletesebben tanulmányozza a földadó körül fennálló állapotokat, hogy igyekezzék összegyűjteni mindazon adatokat, melyek befolyással vannak a kataszteri tiszta jövedelem alakulására, és tegyen javaslatot a becslőjárások kikerekítése és a tiszta jövedelmi fokozatok új megállapítása tárgyában. Miután azonban ezeket az adatokat csak az illetékes tényezőktől lehet beszerezni, ennél fogva felhívtam az összes gazdasági egyesületeket, az összes ipar- és kereskedelmi kamarákat, az erdőhatóságokat és erdőhivatalokat, hogy mindazokat a tanulmányokat, tapasztalatokat, melyeket a földadónak aránytalan megosztása tekintetében tettek és mindazon forgalmi, talajminőségi, értékesítési

26 76. országos ülés (1902. március 19.) KN, IV:363.

27 431. országos ülés (1904. május 20.) KN, XV:107–108.

és egyéb adatokat, melyek a kataszteri tiszta-jövedelem alakulására befolyással lehetnek, bocsássák rendelkezésére megbízottaimnak; ezenkívül felhívtam az összes vármegyei és városi törvényhatóságokat, hogy ezen megbízottakat nehéz és fontos munkájukban támogassák.”²⁸

Az ellenzéki képviselők jelentős része nem támogatta a pénzügyminiszter elképzelését. Horváth Gyula (Fehér megye, Csákvár) úgy vélte, a kataszter kiigazítása ismét tetemes anyagi áldozatokat fog követelni, miközben nem az igazságos alapra fektetett progresszív adórendszer behozatalát célozza, és az adórendszert továbbra sem az élvezett jövedelemmel arányban

■ Vázsonyi Vilmos (1868–1926) ügyvéd, a Polgári Demokrátikus Párt alapítója (Jelzet: MNM TF, 67/1012)

álló teherviselési képességnek megfelelően kívánja szabályozni.²⁹ Hasonló szellemben nyilatkozott Vázsonyi Vilmos (Budapest, VI. kerület) és Nessi Pál is, akik elsősorban azt kifogásolták, hogy a kereseti adó rendezése nélkül akarják a földadót megreformálni.³⁰ A törvényjavaslat benyújtására végül az egész országgyűlési ciklusban nem került sor, noha Solymossy Ödön a tervezett kiigazítás felől érdeklődve 1903. december 30-án még interpellációt is benyújtott Lukács Lászlóhoz.³¹

Egyetlen fejleménynek a pénzügyi bizottság jelentése tekinthető az ügyben, amely szerint az adókataszter kiigazítása hat évig fog tartani, valamint 12 és fél millió koronába fog kerülni. A jelentésen több képviselő – Komjáthy Béla (Ungmegye, Nagykapos), B. Kaas Ivor (Nyitramegye, Zsámbokréti) – is felháborodott.³² Bizony Ákos is pénzkidobásnak érezte az új földadókataszter elkészítését 12,5 millió koronáért, mert – nézete szerint – eddig akárhány katasztert csináltak, az mind rossz volt, és ezután is így lesz: felesleges milliókat költeni „csak azért, hogy egy rakás embernek megint hivatalt adjunk”. Ehelyett egy általános jövedelmi adórendszer létrehozását javasolta.³³

Vitás határmenti területek a kataszteri telekkönyvekben

Az 1901–1906. évi országgyűlésen két, magyar kataszteri telekkönyvben szereplő, vitatott hovatartozású település ügyét is tárgyalták. Az egyik Medzibrodze-telep (ma Szlovákia, Mníšek nad Popradom /Poprádremete/ része) volt, amely a Poprád folyó mederváltozása következtében a magyar határhoz került, így Magyarország, Szepes vármegye és Ausztria-Gácsország között vitás területté vált.³⁴

A probléma úgy került felszínre, hogy Ala-

28 136. országos ülés (1902. október 22.) KN, VIII:161–162.

29 143. országos ülés (1902. november 10.) KN, VIII:320.

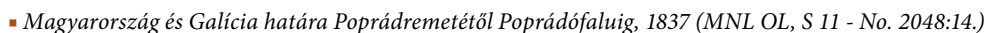
30 144. országos ülés (1902. november 11.) KN, VIII:333., 165. országos ülés (1902. december 6.) KN, IX:353.

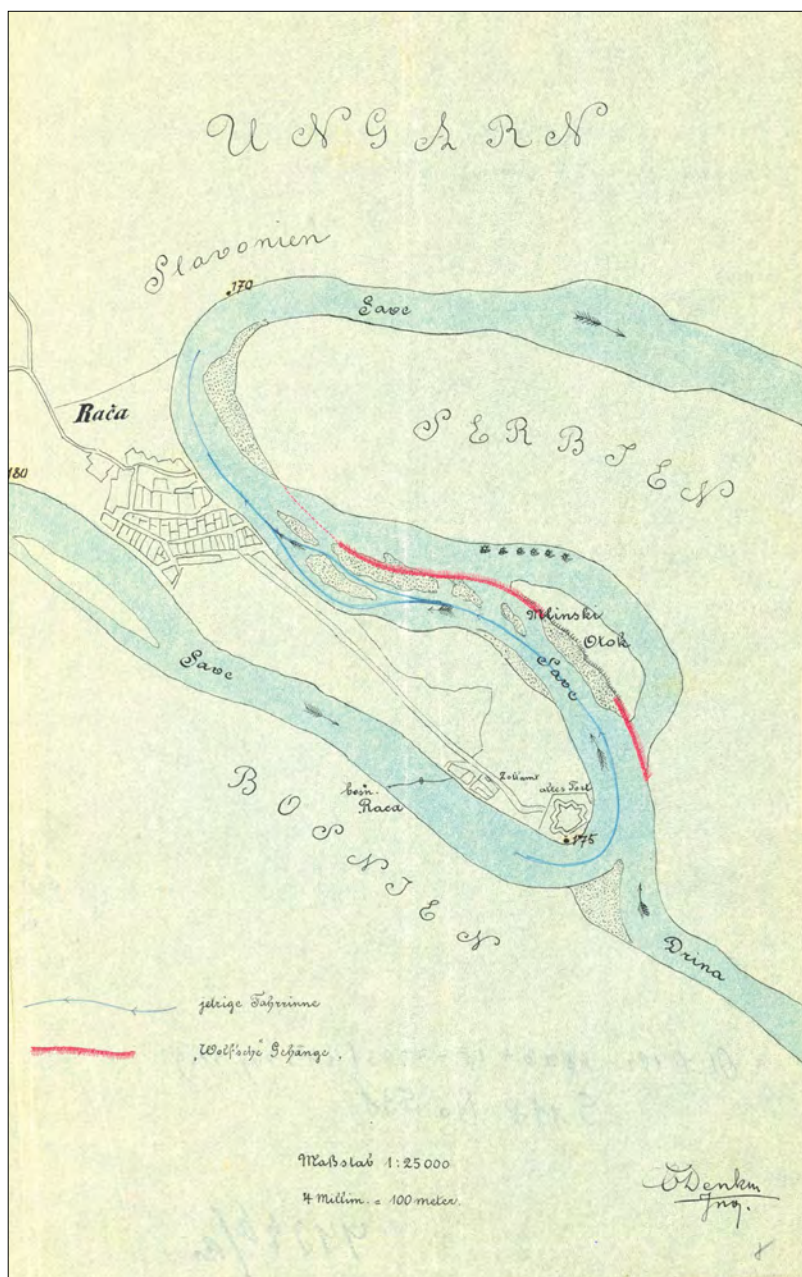
31 366. országos ülés (1903. december 30.) KN, XXI:75–76.

32 447. országos ülés (1904. június 24.) KN, XXVI:35. Komjáthy Béla felszólalása uo. 17.

33 453. országos ülés (1904. július 2.) KN, XXVI:176.

34 Gácsország = Galícia. Jelenleg Lengyelország és Ukrajna között fekvő terület, mely 1772 és 1918 között a Habsburg Birodalom legészakibb tartománya volt Lemberg (Lwów, Lviv, Lvov, magyarul: Ilyvó) fővárossal.

■ A Száva Rácsa melletti kanyarulatának vízszabályozási térképe Mlincki Otok sziget feltüntetésével, 1896 (MNL OL, Térképtár, Kormányhatósági fondokból kiemelt térképek, Földművelésügyi minisztériumi térképek / = S 118/ - No. 531.)

pi Salamon Aladár poprádremetei földbirtokos 1896-ban panaszt intézett a belügyminiszterhez amiatt, hogy Medzibrodzét az ausztriai csá-

ban ismételtén átadták Zubrzyk községnek.³⁵

A másik vitás ügy a Rácsa faluhoz (szerbül Cpemcka Pacha, ma Szerbiában) közeli Mlincki

szári és királyi törvényszék a gácsországi telekkönyv javára telekkönyvezi és ezáltal – véleménye szerint – határsértést követ el. A panaszos birto-ka Medzibrodzében fektet, és a magyar kataszterben Rosztokami néven szerepelt. Az ennek nyomán elrendelt belügyminisztériumi vizsgálat során a magyar fél számára kiderült, hogy a kérdést már 1854. október 13-án a cs. kir. Belügyminisztérium 19.814. számú határozatával végleg rendezte, és 1856-ban ezt a területet Ausztria-Gácsországhoz tartozónak ítélte, amit a helyszínen megjelent vegyes bizottság Zubrzyk községnek (ma Ukrajna) át is adott. Bár az illetékes hatóságokat utasították, hogy a változást a földadó-munkálatoknál vegyék figyelembe, ez valamilyen mulasztásból kifolyólag elmaradt, és a községet tévesen már 1856-ban Magyarországhoz telekkönyvezték. Miután a belügyminisztériumi vizsgálat során az Országos Levéltárból, a Szepes Vármegye Levéltárából, a császári királyi hatóságoktól és az egyes tanúktól begyűjtött adatok alapján egyértelműen kiderült a valós tényállás, a 39 hold 538 négyszögölnyi Medzibrodzét 1903-

35 188. országos ülés (1903. január 21.) KN, X:380–381.; Jelentés a törvényhozáshoz a Zubrzyk ausztriai (gácsországi) község és a Mniszek magyarországi (Szepes vármegyei) községhez tartozó Medzibrodzse telep közti határvita tárgyában. KI, VI:64–65. A képviselőház közigazgatási bizottságának jelentésére KI, VII:428–429. Medzibrodzével kapcsolatban az Országos Levéltár csak nagyon kevés adatot tudott szolgáltatni, a nevezett térségre vonatkozó, őrzésükben lévő hat darab iratot és egy térképet 1901. június 12-én küldtek meg a Belügyminisztériumnak, ahonnan 1904. december 17-én érkeztek vissza. Minderről bővebben l.: Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára (= MNL OL), A Magyar Országos Levéltár levéltára, Általános iratok (=Y I) - 1901 - I - 197. A térkép jelzete: MNL OL, Térképtár, Kormányhatósági fondokból kiemelt térképek, Kamarai térképek (= S 11) - No. 693:1.

Otok szávai sziget Szerbiához vagy Magyarországhoz való tartozása volt. Az ügyben a közigazgatási bizottság vizsgálódott, amely megállapította, hogy a 63 hold területű sziget sosem tartozott Magyarországhoz, így a miniszterelnökkel egyetértésben annak a kataszterből és telekkönyvből való törlését támogatta, és konszenzusra jutott abban, hogy a kérdéses területet nemzetközi bizottság mellőzésével Szerbiának önként átengedjék. A javaslatot a képviselőház és a főrendiház is elfogadta.³⁶

Az 1901–1906 évi országgyűlési ciklus törvényeit áttekintve megállapítható, hogy a részletes kataszteri felmérés nyomán megállapított kataszteri tiszta jövedelem az adózás mellett a nyugdíj- és illetménykiegészítések összegét is befolyásolta. Egyre nyilvánvalóbbá váltak azonban az anomáliák: azért, hogy a földbirtokosok számára elfogadhatóvá tegyék a földadót, a kataszteri tiszta jövedelemmel „alábecsülték” a földjövedelmet, ami ugyanakkor a

nyugdíjalapot, illetve egyes illetménykiegészítések alapját is jelentette. Ennek következtében a közbeszédben egyre élesebben elvált a „kataszteri tiszta” és a „tényleges” földjövedelem. A problémák orvoslására a kormány megkezdte a kataszter kiigazítását célzó törvényjavaslat kidolgozását. Tekintve azonban az ügy fontosságát és költséges voltát, a kérdéshez csak hosszabb előkészületeket és adatgyűjtést követően mertek hozzájárulni, így végül a ciklus idején érdemi törvényjavaslatot nem, csupán előtanulmányokat készítettek. Az erdélyi tagosítás, valamint a kataszteri és az ingatlan-nyilvántartási telekkönyvek összefésülése továbbra is lassan haladt, és sok panasz érkezett a folyószabályozó társulatok járulékkivetésére is. A ciklusban a mederváltozások következtében korábban Magyarországhoz telekkönyvezett Medzibrodzét visszaadták Gácsországnak, Mlinski Otokot pedig Szerbiának.

36 491. országos ülés (1904. október 12.) KN, XXIX:36., 514. országos ülés (1904. november 12.) KN, XXX:123.